

De regie over eigen leven dankzij beheersing van de Nederlandse taal

Peter Hofman krijgt Nederlandse les van taal Kitty Jacobs

Een kaartje schrijven naar iemand die jarig is, het lezen van de bewegwijzering in een ziekenhuis of de bijsluiter van medicijnen, je (klein)kinderen een verhaaltje voorlezen, WhatsAppen met een vriend, op die baan in de zorg solliciteren... Allemaal situaties die voor de meeste mensen bij het dagelijks leven horen en vanzelfsprekend zijn. Maar niet voor iedereen. Er zijn in Nederland veel mensen van boven de 18 jaar die moeite hebben met lezen en schrijven, rekenen en/of digitale vaardigheden. Voor deze groep zijn dit struikelblokken die hen belemmeren om voluit mee te doen in onze samenleving. Zuid-Limburg telt verhoudingsgewijs veel laaggeletterden, waarvan het grootste deel autochtoon is, met Nederlands als moedertaal. Met haar TAALpunten speelt Trajekt een belangrijke rol in het verzorgen van taalhulp en -ondersteuning. Een interview met een aantal betrokkenen.

Peter Hofman (75) uit de Maastrichtse wijk Wittevrouwenveld heeft gedurende een groot deel van zijn leven grote moeite gehad met lezen en schrijven. "Op de lagere school kon ik niet goed meekomen. Na de vijfde klas hield ik het voor gezien. Al op mijn 14e ging ik aan het werk." Na zijn huwelijk was het zijn vrouw die alles regelde. Dankzij haar kon hij zich redden. Dat veranderde toen zij kwam te overlijden. "Plotseling stond ik er alleen voor en werd mijn handicap een probleem. Brieven van de gemeente, rekeningen betalen: voor alles moest ik een beroep doen op mijn kinderen."

Tijdens een gesprek met de huisarts kreeg Peter de tip om zich aan te melden bij het TAALpunt van Trajekt. Daar volgt hij nu al ruim een jaar taallessen. Tijdens deze periode heeft hij serieuze vorderingen gemaakt met zijn taalvaardigheid. "Het gaat goed. Ik kan al eenvoudige boekjes lezen. Als ik brieven krijg, kan ik

het voornaamste eruit halen. Ik wil verder leren totdat ik een boek kan lezen." Laaggeletterdheid heeft een grote impact op je leven, stelt hij. "Je bent altijd afhankelijk van andere mensen. Dat voelt niet goed. Nu hoef ik niet meer bij alles om hulp te vragen. Ik voel mij nu een stuk zelfverzekerder."

Urgent

Het hoge percentage laaggeletterden in deze regio vormde in 2015 de reden dat een aantal organisaties uit het Zuid-Limburgse het initiatief nam tot het oprichten van de Coalitie Laaggeletterdheid Maastricht-Heuvelland, met als doel een gezamenlijke aanpak. Als uitvloeisel hiervan zijn er de afgelopen jaren op verschillende plaatsen in de stad, dichtbij mensen, in de buurten, laagdrempelige voorzieningen opgezet waar belangstellenden terecht kunnen voor (taal) activiteiten. Opbouwwerker Riëlle Schols en maatschappelijk werker Marlies Weggemans, beiden verbonden aan deze coalitie als projectmedewerkers laaggeletterdheid, over de urgentie van het probleem. "Veel mensen zijn zich er niet van bewust dat er zoveel laaggeletterden zijn die niet voor honderd procent kunnen meedoen, en hoe dit hun functioneren kan belemmeren. Daarnaast zijn er mensen die de digitale vaardigheden missen die in ons dagelijks leven nodig zijn," vertelt Schols. Concluderend: "Het maakt deze groep mensen kwetsbaar op alle leefgebieden: ze zijn vaak minder gezond, kunnen moeilijker deelnemen aan de samenleving, hebben minder kansen op de arbeidsmarkt en leven vaker in armoede."

Armoede

De relatie tussen laaggeletterdheid en armoede blijkt ook uit onderzoek: 6,2 procent van deze groep is in langdurig arm, tegenover 2,5 procent van de niet-laaggeletterden. Weggemans: "Als je niet goed kunt lezen, ben je ook niet in staat je financiële zaken op een rijtje te krijgen, met alle gevolgen van dien. Als je moeite hebt met lezen kun je belastingbrieven, rekeningen of afschriften van de bank niet begrijpen, laat staan dat je kunt beoordelen of je te veel betaalt of recht hebt op toeslagen. Een logische conclusie is dan ook dat betere taalbeheersing leidt tot meer zelfredzaamheid op financieel gebied en minder armoede."

Moelijk bereikbaar

De TAALpunten van Trajekt richten zich op mensen die moeite hebben met lezen en schrijven en die de Nederlandse taal beter willen leren beheersen. "Een deel daarvan zijn allochtonen die Nederlands als tweede taal hebben. Deze mensen hebben meestal al een inburgeringstraject gevolgd en zijn zichtbaar," zegt Weggemans. "Nieuw is dat wij ons nu vooral willen focussen op mensen die Nederlands als moedertaal hebben. Opvallend is namelijk dat onder de groep laaggeletterden meer mensen van autochtone dan van allochtone afkomst zijn. Zij hebben vaak alleen lagere school en zijn meteen daarna gaan werken. Over het algemeen redden ze zich; ze hebben een baan en een gezin, maar lopen wel tegen praktische zaken aan. Daar kunnen we hen een stapje verder mee helpen." Het is echter een doelgroep die moeilijk te traceren is, weet ze. "Ze zijn niet zichtbaar en daardoor onvindbaar en moeilijk bereikbaar. Daar kunnen we best eens bij stilstaan, want het is nog een taboe." Om hen verder te helpen zijn er allerlei cursussen en activiteiten, maar de stap naar zo'n activiteit blijkt lastig te zijn. "Deze mensen schamen zich en zijn gewend om hun lees- en schrijfproblemen te verbergen. Ook angst speelt een rol: ze hebben vaak slechte ervaringen met school en zijn bang dat ze voor het volgen van taallessen terug naar de schoolbanken moeten," aldus Weggemans.

Laagdrempelig

Van terug gaan naar de schoolbanken is echter geen sprake. Het geven van taallessen in de buurthuizen van Trajekt gebeurt op niet-schoolse, laagdrempelige en informele wijze. Getrainde vrijwilligers geven lessen op maat: één-op-één of in groepsverband.

Kitty Jacobs is een van de taalvrijwilligers van het TAALpunt in Wittevrouwenveld. Een ochtend per week geeft ze taalondersteuning. "Mijn groep bestaat zowel uit allochtonen als uit autochtonen met Nederlands als moedertaal.

De aanpak verschilt van persoon tot persoon, afhankelijk van het niveau, de interesse en het doel van de deelnemer. Aan de hand daarvan ga ik op zoek naar passend lesmateriaal. We werken hier voornamelijk met Succes boekjes van Stichting Lezen en Schrijven. Die zijn er op verschillende niveaus en over uiteenlopende onderwerpen, zoals boodschappen doen, zoeken naar werk, gezondheid en huisdieren."

Om dit werk te kunnen doen, heeft Jacobs bij Vista een korte training gevolgd van vier dagdelen. In haar werkzame leven was zij beleidsambtenaar onderwijs bij diverse gemeentes. Ze heeft veel plezier in haar werk: "Ik vind het ontzettend leuk om les te geven en geniet ervan als ik zie hoe mijn deelnemers groeien. Het beheersen van de taal geeft ze zelfvertrouwen, waardoor ze steviger in de maatschappij staan."

Spreekvaardigheid

In het Taalcafé in Buurtcentrum De Boeckel in De Heeg is Annelies Heijnen taalvrijwilliger, een van de twaalf. De deelnemersgroep hier bestaat geheel uit nieuwkomers, afkomstig uit landen als Syrië, Senegal, Afghanistan en Eritrea. "Een internationaal gezelschap," zegt Heynen. "De meesten hebben een inburgeringscursus achter de rug. De Nederlandse taal kost hen nog veel moeite. De nadruk tijdens de lessen ligt op het spreken van de taal in alledaagse situaties. Ze geven zelf aan waar ze aan willen werken: spreekvaardigheid, hulp bij solliciteren, uitleg bij grammatica of leesvaardigheid, alles is mogelijk. We hebben veel lesmateriaal."

Veel deelnemers bezoeken de Nederlandse les ook vanwege het sociale aspect. "Ze ontmoeten elkaar hier elke week en bouwen een band op. En het werkt om mensen met elkaar in contact te brengen die elkaar kunnen aanvullen. Uit deze contacten is er ook een wandelgroep ontstaan die elke donderdagochtend twee uurtjes wandelt," vertelt ze.

Heijnen heeft veel ervaring in het lesgeven. Voor haar pensionering was ze docente gezondheidszorg en biologie op Hogeschool Zuyd.

Wie dit leest is aan zet!

Tenslotte een oproep van de projectmedewerkers laaggeletterdheid Schols en Weggemans. "Om de doelgroep laaggeletterden te bereiken hebben we iedereen nodig. Als je in je omgeving iemand tegenkomt die laaggeletterd is, maak het bespreekbaar! Moedig de betreffende persoon aan een cursus lezen en schrijven te volgen. Wijs hem of haar op de mogelijkheden die er zijn en verwijst naar de TAALpunten. Vaak is zo'n TAALpunt aanwezig in of vlakbij de eigen buurt.

Voor meer informatie, stuur een mail naar: taal@trajekt.nl

Feiten en cijfers laaggeletterdheid

- * Laaggeletterdheid is de overkoepelende term voor mensen die moeite hebben met lezen en schrijven.
- * Nederland telt 2,5 miljoen mensen van 16 jaar en ouder die moeite hebben met lezen en schrijven.
- * Maastricht telt 15.000 laaggeletterden onder de beroepsbevolking; de regio Heuvelland 10.000.
- * 37% van de laaggeletterden behoort tot de laagste inkomensgroep; ze zijn drie keer vaker afhankelijk van een uitkering.
- * Van de totale groep laaggeletterden is 64 procent autochtoon en 36 procent van allochtone afkomst.
- * Onder de laaggeletterden zijn ook veel jongeren die zonder startkwalificatie van school komen. Bijna 20 procent van de vijftienjarigen heeft een taalachterstand.
- * Laaggeletterdheid staat hoog op de agenda van de politiek. Om deze groep te helpen trekt het kabinet van 2020 tot 2024 425 miljoen euro uit. Met deze investering wil de overheid meer mensen bereiken die Nederlands als moedertaal hebben.

Voorbeelden uit de praktijk van een TAALpunt

- * **Sonja wilde graag (weer) gaan werken in de zorg, maar ze was bang dat ze moeite zou hebben met digitaal registreren. De taalvrijwilliger heeft met haar geoefend en daarna lukte het haar prima. Het was vooral onzekerheid. Ze is met meer zelfvertrouwen gaan solliciteren en ze werkt nu in de zorg.**
- * **Andy vertelde dat een collega had opgemerkt dat er veel fouten in zijn e-mails zaten. Hij wilde daar iets aan doen. Toen hij samen met een van de taalvrijwilligers zijn e-mails ging nalezen, bleek dat hij zelf meestal al zag waar de fouten zaten. Bij enkele fouten heeft ze hem goede uitleg gegeven en hebben ze geoefend. Na enkele keren ondersteuning ging het al veel beter. Hij leest nu zijn e-mails nog even door voor hij ze verzendt.**

